

THE MUSLIM WOMAN IN CONTEMPORARY SOCIETY

Nicolae Mădălin Țugui

PhD Student, University of Bucharest

Abstract: I followed the evolution of Islamic reflection regarding the way out of the woman from the private space of the family and its access to the public by analyzing the situation of the Muslim woman in contemporary society based on studies and specialized books.

This study provides a view of the Muslim woman image in society, taking into account the problems and challenges that she faces in terms of education, marriage, the opportunity to work and her emancipation.

The results of this research show that the Muslim woman is still submissive to Sharia laws, which often merge with civil laws, and the lack of a solid education for Muslim girls has long-term repercussions, perpetuating the same vicious circle when it comes to contact with modernity. Feminist movements have succeeded in offering new opportunities to the Muslim woman through the reinterpretation of the Qur'anic and Hadisurian texts, but it has not come yet to a common point to join the universal promotion of the Muslim women's rights, because of the differences in conceptions from one country to other. Today, the position of the Muslim woman in society is increasingly privileged especially in the US and Europe, where it enjoys many rights compared to Muslim countries. The most conservative on women's rights have remained Saudi Arabia and Iran, whereas in Africa the problem is also aggravated by material shortcomings. There are several factors that lead to the constraint of women's freedom: cultural, political, economic and social.

Keywords: Sharia, education, marriage, polygamy and feminism.

Introducere

În tradiția musulmană este promovată valoarea pozitivă a sexualității, de unde și lipsa unei caste distincte de credincioase celibatate ca în creștinism. Sentimentul că ordinea socială stă în strânsă legătură cu reglementarea sexualității feminine, a dus la izolarea femeilor, de teama ca forța feminină să nu iasă la iveală ca zeițele din vechime.¹ Atât în Coran cât și în Sharia se fac referiri clare cu privire la statul femeii în islam, dar din cauza unor prescripții severe și a interpretării patriarhale a legii islamice s-au făcut și se fac încă abuzuri asupra femeii. Odată cu căsătoria și chiar cu pubertatea viața unei fete musulmane se schimbă radical. Dacă până atunci ea se putea bucura de privilegiile spațiului public în care socializa cu ceilalți, începând cu pubertatea, familia îi pune vâl și de aici înainte totul se restrânge la spațiul privat al gospodăriei.

Mișcarea de emancipare a femeii musulmane face parte din mișcarea de modernizare a țărilor de tradiție islamică. Egipteanul Qasim Amin vorbea despre eliberarea femeii, ca punct de plecare pentru eliberarea întregii societăți. Din punctul lui de vedere, nu religia este de vină pentru situația femeii musulmane, ci regimurile despotice din Orient. Cea care poate pune capăt acestei situații este educația. Musulmanii ultranaționaliști văd în femeile occidentale „stoluri de ființe asexuate care ies din fabrici după ceasuri lungi de muncă istovitoare.”²

Din nefericire, principala problemă este lipsa de educație și îngrădirea cunoașterii. Este cunoscut faptul că din cauza căsătoriei la vârste fragede, femeile nu mai apucă să-și termine studiile, deoarece trebuie să se îngrijească de copii. Majoritatea feministelor insistă ca Sharia și

¹ Malise Ruthven, *Islamul. Foarte scurtă introducere*, ed. Allfa, București, 1997, p. 123.

² Nadia Angelescu, *Introducere în islam*, ed. Enciclopedică, București, 1993, p. 109.

Coranul trebuie să fie reinterpretate din perspectivă contemporană, deoarece perioada în care a fost scris Coranul a fost una tribală, iar legea islamică a împrumutat multe din obiceiurile tribale, care nu au nici o legătură cu ceea ce a fost revelat profetului, cum ar fi circumcizia fetelor și celelalte probleme legate mai ales de sexualitate. Până la sfârșitul secolului al XIX-lea, începutul sec. XX, lumea musulmană nu și-a pus problema condiției femeii, prescripțiile coranice și Sharia rămânând normele de bază.

Astăzi femeia musulmană se luptă din răspuțeri să-și dobândească dreptul de a merge liberă în spațiul public, dar totodată dorește să-și ofere ajutorul prin ocuparea unui loc de muncă. Datorită mișcărilor feministe, lumea musulmană începe să fie mai receptivă la doleanțele femeilor, înțelegând că educația acesteia este absolut necesară și că rolul ei în societate este deosebit de important, alături de cel din propria familie.

1. Impactul prescripțiilor coranice în viața socială a femeilor musulmane

Coranul nu atribuie roluri sociale separate pentru bărbați și femei, ci scoate în evidență faptul că soții trebuie să se ajute și să se protejeze reciproc. Atribuirea de roluri specifice, diferențele sociale bazate pe diferențele biologice și trasarea de spații publice și private specifice unui anumit gen, sunt o construcție socială realizată într-un anumit timp și loc, nicidecum prescripții coranice.³ Benazir Bhutto consideră că problema principală în lumea musulmană nu este lupta dintre suniți și șiiți pentru moștenirea profetului, ci faptul că ei trebuie să treacă mai departe, peste interpretările tradiționale ale secolului al XVI-lea și să nu se mai împotrivescă dogmatic modernității.⁴ Este de apreciat că islamul în secolul al VII-lea a susținut egalitatea religioasă a sexelor, dar din păcate acest mesaj al emancipării femeilor transmis de secole, este aproape inexistent în multe țări musulmane astăzi.

Pentru a înțelege mai bine islamul este nevoie de analiza originilor sociale ale acestei religii din punct de vedere sociologic. În acest sens, Lewis Pryce Jones observă că identitatea religios-culturală a musulmanilor este caracterizată prin mentalitate autoritarist-ierarhică (unul conduce și ceilalți se supun), identitatea de grup are prioritate față de individ, prin mentalitate patriarhală și cultură a vinovăției (femeia are doar funcție de reproducere și trebuie să se supună bărbaților).⁵

Hadisurile referitoare la crearea femeii dintr-o coastă, sau compararea acesteia cu o coastă sunt hadisuri misogine. Primii oameni sunt acuzați de neascultarea poruncii divine împreună, nu doar femeia poartă păcatul originar (Sura 20, 121-122). În plus, cuvintele „femeie” și „bărbat” sunt menționate în mod egal de 24 de ori pentru fiecare sex, în Coran.⁶ Deși indicațiile coranice sunt într-adevăr progresiste pentru perioada în care a apărut, în societatea contemporană femeia nu se bucură de drepturi egale, deși se pretinde că societatea musulmană este clădită pe învățătura profetului.

³ Margot Badran, „Le féminisme islamique en mouvement”, în ***, „Existe-t-il un féminisme musulman?”, în colecția *Islam & laïcité.org*, ed. L'Harmattan, Paris, 2007, p. 60. Cf. Alina Isac Alak, *Statutul femeilor în islam. Perspective actuale*, ed. Polirom, București, 2016, p. 99. John Esposito afirmă că superioritatea socială, funcțională, a fost acordată bărbatului din pricina contextului social, nu a naturii feminine defectuase. Coranul prezintă doar situația socială ale acelor timpuri, nu o impune prin norme.

⁴ Benazir Bhutto, *Reconcilierea. Islamul, Democrația și Occidentul*, trad. din limba enleză de Petru Iamandi, ed. Rao, București, 2009, p. 272.

⁵ Ayaan Hirsi Ali, *Fecioara încătușată. O proclamație pentru emanciparea femeii și a islamului*, trad. Cristina Tache, ed. Minerva, București, 2008, p. 80.

⁶ *Ibidem*, p. 66.

Gândirea juridică islamică tratează problemele legate de gen, în funcție de rolurile sociale distincte pe care le au bărbații și femeile. Coranul tratează în general în mod egal pe femei și bărbați, dar are câteva versete care au dus la construirea unor ierarhii de gen, discriminând partea feminină. Astfel dintr-un total de 6660 de versete, doar 6 stabilesc un fel de autoritate a bărbatului. (2:221, 2:228, 2:282, 4:3, 4:34, 24:30).⁷

Analizând Sura 30, 21 „Dintre semnele sale: El v-a creat vouă din voi înșivă soții, lângă ele să vă odihniți!”, tradiționaliștii văd prin prisma acestui verset în femei doar un mijloc de a oferi liniște bărbaților, iar cei progresiști afirmă că femeia a fost creată din umanitate, din rasa umană ajutătoare.⁸ Juliane Hammer vede Sura 4, 34 „Bărbații sunt protegători ai muierilor, datorită calităților deosebite cu care i-a dăruit Allah și datorită cheltuielilor pe care le fac din bunurile lor. Iar cele evlavioase sunt ascultătoare și păzitoare (ale celor care trebuiesc păzite) în absența (soților lor), pe care și Allah le păzește. Pe acelea de a căror neascultare vă temeți, povățuiți-le, părăsiți-le în paturi și loviți-le! Dar dacă ele (revin și) ascultă de voi, atunci nu mai căutați pricină împotriva lor. Allah este Cel mai Înalt, Măreț.”, ca unul dintre cele mai controversate, cu foarte multe interpretări, dar ea pledează pentru cele cu nonviolență.⁹ Acest verset, prin care se conferă autoritate și posibilitate de aplicare a pedepselor corporale asupra femeilor, a fost interpretat diferit de juriștii musulmani. Astfel, hanefiții i-au garantat soțului autoritate maximă în căsătorie, fiind liber să-și disciplineze soția, malikiții se situează la polul opus și nu sunt de acord cu violența fizică, șafiții recomandă practica profetică a nonviolenței, dar sprijină autoritatea bărbatului, iar hanbaliții nu sunt de acord cu soții violenți.¹⁰ Violența domestică împotriva femeilor musulmane este o realitate, care se perpetuează din generație în generație, mai ales că sunt și prescripții coranice pentru disciplinarea fizică a soției atunci când este cazul, neluând în seamă și interpretările alternative.

2. Femeia musulmană-captivă în propria familie

Credința în islam este una la nivel personal, dar nu privată. Tot așa căsătoria și familia se află la interferența dintre public și privat. Domeniul public este definit ca sferă de libertate, politică, cultură și asocieri cu bărbații. Spațiul privat este definit în termeni de lipsă, ca domeniu de necesitate, nu de libertate, de natură, nu de cultură, de familie, nu de politică. Mergând pe aceste două domenii, sfera privată este asociată femeilor, iar cea publică bărbaților. Mai mult decât atât, bărbații au posibilitatea să se deplaseze liber în ambele sfere, în timp ce femeile trebuie să se

⁷ Shaheen Sardar Ali, *Gender and Human Rights in Islam and International Law: Equal before Allah, Unequal before Man?* (The Hague: Kluwer Law International, 2000), 43, apud Judith E. Tucker, *Women, Family and Gender in Islamic Law*, ed. Cambridge University Press, New York, 2008, p. 24.

⁸ Benazir Bhutto, „Politics and the Muslim Woman”, în Kurzman, Charles (ed.), *Liberal Islam. A Sourcebook*, Oxford University press, Oxford, 1998, p. 109, apud Alina Isac Alak, *op. cit.*, p. 67.

⁹ Juliane Hammer, „Roundtable on Normativity in Islamic Studies. To Work for Change: Normativity, Feminism, and Islam”, în *Journal of the American Academy of Religion*, March 2016, Vol. 84, No. 1, ed. Oxford University Press, Oxford, p. 105. Cf. Talbi, M. (1998). *Plaidoyer pour un islam moderne*. Tunis: Cérés Editions, p. 138, apud Terence Lovat, *Women in Islam. Reflections on Historical and Contemporary Research*, ed. Springer Science+Business Media Dordrecht, New York, 2012, p. 20. Mohamed Talbi, un important istoric musulman, specializat în interpretarea coranică, se folosește de cunoștințele sale pentru a combate radicalismul islamic, propunând întoarcerea la islamul timpuriu din timpul profetului. Acesta se folosește de aceeași metodă istorică, prin care a demonstrat că versetul 34 din sura 4 nu permite lovirea femeii și încearcă să aducă argumente pentru combatere poligamiei. Pe de o parte, argumentează legitimitatea poligamiei, dar demonstrează că în Coran se recomandă monogamia, deoarece astfel se protejează mult mai bine egalitatea dintre sexe.

¹⁰ Alina Isac Alak, *op. cit.*, pp. 126-127.

limiteze la spațiul privat. Căsătoria și familia musulmană tind să aparțină în mare măsură de sfera privată, apolitică, unde se promovează inegalitatea sexuală.¹¹

a. Căsătoria și accesul la viața publică

Problemele legate de capacitatea unei femei și de consimțământul acesteia cu privire la căsătorie, au atras atenția în ultimul timp, fiind o adevărată provocare la afirmarea unei norme legale, pentru practicile existente în sharia. Convenția drepturilor copilului din statele arabe nu este unitară în ceea ce privește o vârstă minimă de căsătorie, dar intervalul de protecție pentru minori se aplică până la limita superioară de 18 ani și la cea inferioară de 15 ani. Deși, din punct de vedere legal căsătoriile la pubertate sunt interzise, deoarece persoanele în cauză sunt considerate încă minore, totuși în multe regiuni se practică căsătoria între minori, contestându-se legea și de cele mai multe ori drepturile femeii.¹² Pentru mulți musulmani moralitatea se exprimă printr-o obsesie legată de virginitatea femeilor. Fetele musulmane care și-au pierdut virginitatea sunt considerate „obiecte uzate”, care-și pierd valoarea pentru totdeauna. O astfel de fată este condamnată să-și petreacă restul zilelor în casa părinților, iar această greșeală a fetei duce la pierderea onoarei familiei ei până la cele mai îndepărtate rude. În plus, aceasta va fi pedepsită prin insulte, expulzare, sau încarcerare și chiar până la o căsătorie forțată cu cel care a deflorat-o, sau cu altul care vrea să șteargă această pată, dar de obicei aceștia sunt bătrâni, sau cu alte proleme, cum ar fi sărăcie, impotență, naivitate. În cel mai rău caz, aceste fete ajung să fie omorâte, un raport al Națiunilor Unite arătând că aproximativ 5000 de tinere sunt ucise anual din această cauză, în țările musulmane, inclusiv în Iordania, care se pretinde a fi o țară liberală.¹³

În proporție de 98,8% virginitatea reprezintă o obligație socială a fetelor, pe care trebuie să o păzească cu sfințenie. Sexul înainte de căsătorie este strict interzis, dar nici o casta a femeilor virgine nu este permisă, doar 15,9 % dintre femei neavând niciodată raporturi sexuale, iar educația sexuală este văzută ca ceva negativ, în 31,5% din cazuri. 9,2% din femeile musulmane din Maroc au fost victime ale violenței sexuale în timpul copilăriei și al adolescenței, efecte care se răsfrâng până la maturitate.¹⁴ În ceea ce privește comportamentul sexual al marocanilor se observă că sunt foarte mult influențați de tradiție și mai puțin de religie.

Excluderea femeilor din domeniul public a dus inevitabil și la marginalizarea lor în cel religios. Cel mai adesea femeia musulmană este condamnată la „arest la domiciliu”, mai ales fetele, pentru a li se proteja virginitatea. Atunci când sunt nevoite să iasă afară sunt însoțite de un bărbat cu care nu se pot căsători și îmbrăcate în așa fel încât să fie acoperite integral, ceea ce arată că nu sunt disponibile. Cea mai cruntă metodă de păstrare a virginității este circumcizia feminină, care implică excizia clitorisului fetei, a labiilor și raclarea pereților vaginali cu un obiect ascuțit, ciob lamă de

¹¹ Linda Nicholson, *Gender and History: The Limits of Social Theory in the Age of the Family* (New York: Columbia University Press, 1986), apud Asma Barlas „Believing Women” in *Islam: Unreading Patriarchal Interpretations of the Qur’An*, University of Texas Press, 2002, p. 171.

¹² UNICEF 2001, 2005, and Somerset 2000, apud Lynn Welchman, *Women and Muslim Family Laws in Arab States: a Comparative Overview of Textual Development and Advocacy*, ed. Amsterdam University Press, Amsterdam, 2007, p. 61.

¹³ Ayaan Hirsi Ali, *op. cit.*, p. 45.

¹⁴ N. Kadri, K. Mchichi Alami, S. Berrada, *La sexualité au Maroc : point de vue de sexologues femmes*, ed. Elsevier Masson SAS, 2009, col. II, pp. 54-56. Cf. Nadia Angelescu, *op. cit.*, p. 112. O femeie care nu este măritată este inutilă pe plan social, dar pentru unii o fată care ajunge să învețe și la universitate, apare singura soluție pentru a-i asigura o viață mai bună. În viziunea multor musulmani doar fetele urâte merg la școală, dincolo de ciclul primar, iar celelalte se mărită cât mai repede pentru a scăpa de griji ele și familiile lor.

ras, sau cuțit și apoi se leagă coapsele fetei pentru ca pereții vaginului să se sudeze. Circumcizia feminină este practică în Egipt, Somalia și Sudan și deși nu este stipulată în Coran, fiind o practică tribală, se apelează în continuare la ea.¹⁵

În ultimul timp, se vorbește tot mai mult despre drepturile sexuale ale soților, dar se minimalizează discuțiile despre ascultarea soției musulmane și despre ce presupune autoritatea masculină în familie. Deși Sura 4, 34 se referă strict la situația din sânul familiei, acesta are repercursiuni și în viața civilă, deoarece soția depinde financiar de soț și în plus ea trebuie să se supună poftelor acestuia.¹⁶ Chiar și în cazul divorțului tot soția este cea care suportă consecințele, mai ales în ceea ce privește perioada *idda*, unde singura superioritate a bărbaților nu este una socială, ci biologică, aceasta fiind o perioadă de așteptare pentru a se putea pronunța divorțul, pentru ca femeile să poată ști dacă sunt sau nu însărcinate. În această perioadă de trei luni femeia nu se poate recăsători, dar bărbatul o poate face.¹⁷

Femeile tunisiene depind financiar de soții lor, deoarece nu li se permite să participe la susținerea financiară a familiei.¹⁸ Încă predomină vechile concepții potrivit cărora femeia trebuie să se ocupe de gospodărie, nedorindu-se modelul femeii occidentale.

În Pakistan femeile aveau locuri speciale unde se puteau întâlni din când în când, așa cum era locul de pe munte de la Spal Bandi, doar pentru ele.¹⁹ Din cauza sărăciei, în Pakistan, femeile au ajuns să-și vândă bijuteriile de la nuntă, care simbolizează legătura de cuplu, pentru a-și ajuta soții în afaceri sau le plătească din datorii, sau pentru a-și întreține copiii în școală.²⁰ Iată că se poate întâmpla și opusul normalității coranice, ca femeia să ajute bărbatul financiar. Din păcate religia este folosită ca paravan pentru impunerea unei viziuni patriarhale, care nu mai ține cont și de drepturile femeii revelate profetului.

b. Poligamia-cale de acces în viața publică?

Pe plan social se observă o evoluție în țările musulmane în ceea ce privește condamnarea poligamiei și a repudierii, precum și adoptarea unui regim economic, care să le ajute să nu mai fie considerate țări subdezvoltate.²¹ Dacă majoritatea femeilor arabe intervievate susțin că ar fi fost mai atente înainte de a se angaja într-o căsătorie poligamă și că ar fi preferat monogamia, bărbații o susțin. Motivele acceptării poligamiei din partea bărbaților sunt: dinamizarea imaginii unui om viril, bunăstare financiară, schimbarea mediului social cu cel al noii soții și nevoia de nou. Femeile care lucrează văd în poligamie, modalitatea prin care își pot păstra locul de muncă, nefiind nevoite să stea tot timpul acasă și să se ocupe de familie.²² Totodată, teama de a nu fi blamate de societate sau

¹⁵ Ayaan Hirsi Ali, *op. cit.*, pp. 48-49.

¹⁶ Judith E. Tucker, *op. cit.*, p. 25. Cf. Anne-Marie Delcambre, *Inside Islam*, ed. Marquette University Press, Milwaukee, 2005, pp. 33-34. Bărbatul are întâietate asupra femeii și o poate forța să-l asculte și chiar să o bată, în calitate de cap al familiei, având însă responsabilitatea să o întrețină financiar, iar dacă nu este supusă poate fi repudiată de soț oricând. Femeia este lipsită de valoare, dacă nu are copii, deoarece în islam doar mama este apreciată.

¹⁷ Alina Isac Alak, *op. cit.*, pp. 101-102.

¹⁸ Ronak Husni and Daniel L. Newman, *Muslim Women in Law and Society*, Annotated translation of al-Tahir al-Haddad's *Imra'tuna fi'l-sharica wa'l-mujtamac*, with an introduction, ed. Routledge Taylor & Francis Group, New York, 2007, p. 144.

¹⁹ Malala Yousafzai și Christina Lamb, *Eu sunt Malala*, trad. din limba engleză de Ioana Georgescu, ed. Polirom, București, 2014, *op. cit.*, p. 48.

²⁰ *Ibidem*, p. 57.

²¹ Dominique Sourdel, *Islamul*, trad. de Liliana Saraiev, ed. Humanitas, București, 1993, p. 154.

²² Ruth Roded, „Polygamy and Law in Contemporary Saudi Arabia Gender and Violence”, in the Middle East Feminism in Islam: Secular and Religious Convergences”, in *Middle Eastern Studies* 47:1, 20, ed. Routledge, 2011,

de familie, îndemnul de a deveni mame și ferirea de zina sunt motive puternice care stau la baza acestui tip de căsătorie.

Femeia musulmană pakistaneză este mai mult obiect decât subiect, mai ales în ceea ce privește căsătoria. Fetele sunt date de multe ori pe bani, așa cum a fost cazul unei fete de 10 ani, Shahida, care a fost dată unui bătrân ce mai avea o soție, dar dorea încă una mai tânără.²³

De multe ori, familia fetei pedepsește aspru pe cele care nu vor să se căsătorească cu cei aleși, ajungând chiar să le ucidă, mai ales dacă fug cu băieții de acasă.

Paradoxal, în Malaezia, unde femeile au drepturi egale cu bărbații, căsătoriile poligame s-au înmulțit. Miriam Zeitzen a constatat că mulți bărbați și-au luat soții ca și „trofee”, după ce s-au îmbogățit.²⁴ În ciuda acestor noi modificări survenite în urma islamizării femeile musulmane din Malaezia par să se bucure de statut egal cu bărbații în sfera publică, au drept de vot, dreptul la educație, iar în momentul de față sunt mai multe femeii care frecventează cursurile unei universități decât bărbați. Doar în câmpul muncii ocupă o pondere mai mică- aproximativ 48%, dar au de obicei multe funcții importante ocupate, cum ar fi șeful băncii centrale sau șeful securității.²⁵

În Maroc mișcările feministe au influențat modificarea dreptului familiei marocan, Mudawana, susținând un model de familie bazat pe egalitatea de gen , în sensul că ambii sunt proprietarii gospodăriei.²⁶ În acest context femeia poate divorța și aproape se elimină poligamia.

Poligamia imigranților pe lângă practicile tradiționale din țările lor de origine cuprinde noi structuri specifice migrației transnaționale. Aspirații duble conjugale au loc frecvent la imigranții din Europa, deoarece doresc să-și mulțumească familiile, mai ales în cazul pakistanezilor, dar totodată își aleg și o a doua soție pentru a-și satisface nevoile sentimentale.²⁷

Căsătoriile imigranților care provin din țări care recunosc poligamia, sunt considerați potențial poligami și de aceea aceste relații nu sunt recunoscute în vederea facilitării permisului de ședere sau în alte scopuri urmărite, cum ar fi aducerea familiei în țara gazdă după un eventual divorț. Se estimează că aproximativ 70%-75% dintre căsătoriile musulmanilor din Marea Britanie nu sunt înregistrate la organele civile deși moscheile au acset drept, numai una din 10 au făcut acest lucru. Creștinii și evreii își înregistrează căsătoriile în mod automat. Atunci când căsătoria nu este înregistrată, soția nu are nici un drept civil, sau sprijin pentru copii, în caz de divorț, sau decesul

p. 203. Cf. Jemima Khan, „Happy ever after with a part-time husband: the rise of polygamy in Muslim Britain”, în *Sunday Times*, Apr 21, 2013, ed. News International Trading Limited, London, pp.1-2. Femeile musulmane peste 30 de ani și care sunt divorțate se arată tot mai dispuse să contracteze o căsătorie poligamă, chiar dacă se află în Anglia. În afara motivelor financiare și de întreținere a copiilor, mai ales în cazul divorțului, acestea mărturisesc că li se pare în ordine ca 2-3 zile pe săptămână să vină soțul la ele, iar restul timpului și-l pot dedica altor plăceri sau probleme. Se observă faptul că multe femei acceptă să fie soții „part-time”, pentru că au mai mult timp pentru ele și în plus majoritatea nu stau împreună cu celelate soții, ci separat. În acest sens, matrimonialele pe internet în rândul musulmanilor câștigă teren.

²³ Malala Yousafzai și Christina Lamb, *op. cit.*, pp. 69-70.

²⁴ Zeitzen, Miriam. 2001. “Polygamy in Urban Malaysia: Gender, Islam and the Production of Elites.” PhD diss., University of Cambridge, apud Bob Olivier, „The Malaysian Islamization Phenomenon: The Underlying Dynamics and Their Impact on Muslim Women”, în *Islam and Christian-Muslim Relations*, ed. Routledge Taylor & Francis Group, New York, vol. 27, nr. 3, 2016, p. 275.

²⁵ *Ibidem*, p. 275.

²⁶ Margot Badran, *op. cit.*, pp. 63-65.

²⁷ Katharine Charsley, Anika Liversage, „Transforming polygamy: migration, transnationalism and multiple marriages among Muslim minorities”, în *Global Networks* 13, 1 (2013), ed. Blackwell Publishing Ltd & Global Networks Partnership, pp. 67-68.

soțului. Potrivit sondajului *singlemuslim.com*, 61% dintre bărbați musulmani și 28% dintre femeile musulmane doresc ca legea britanică să legitimeze poligamia.²⁸

3. Realizări ale mișcărilor feministe în societatea musulmană

Roadele mișcărilor feministe încep să se vadă, datorită implicării lor sociale și politice. Femeile musulmane din Malaezia și Nigeria deja se bucură de noi legi favorabile drepturilor femeii, iar în Iran feministele și-au unit forțele cu laicii în campanie pentru egalitatea de gen. Datorită studiului aprofundat feministele reușesc să-și construiască coaliții cu diferite grupuri sociale, cu ajutorul cărora pot influența factorii decizionali la nivel politic.²⁹

După evenimentele din 2001 femeile și-au făcut propriile organizații religioase pentru a facilita un dialog interreligios cu celelalte comunități creștine pentru a stopa ura față de musulmani și pentru a le arăta adevărata față a islamului.

Autoarea și feminista Margot Badran, prin scrierile sale a contribuit la reforma codului familiei din Maroc, în anul 2004, care nu mai fuseseră schimbat din anul 1957, fiind de fapt un răspuns la cerințele feministelor, de a se respecta principiile și drepturile universale ale omului. Feministele musulmane au cerut pentru femei două drepturi esențiale, egalitate de gen și posturi în funcții publice privind autoritatea religioasă.³⁰

Până și Arabia Saudită, care este considerată cea mai conservatoare și mai strictă în ceea ce privește Sharia, a fost martora unei demonstrații publice a femeilor care au ieșit să ceară dreptul de a conduce autovehicule. Femeile din clasa de mijloc au început să preia frâiele conducerii gospodăriilor, iar universitățile să aibă mai multe absolvente. În plus, ele au constituit factorul decisiv care l-a ajutat pe Muhammad Khatami să obțină președinția Iranului în 1997, pe baza unei platforme electorale care promitea o mai largă participare feminină în economie și politică.³¹ În anul 2004, la o moschee din New York feminista Amina Wadud a condus o rugăciune, ceea ce a provocat discuții aprinse, femeile musulmane din America cerând acces în spațiul principal, destinat bărbaților, motivând că la Kaaba nu se ține cont de gen. Reacțiile nu întârzie să apară și Arabia Saudită a anunțat că va face un spațiu separat pentru femei mai departe, din cauza aglomerației. Din pricina petițiilor strânse împotriva, la mai puțin de 2 luni s-a renunțat la acest proiect.³²

În ochii lumii musulmane și occidentale Malaezia este un exemplu pentru țările islamice, deoarece și-a păstrat identitatea religioasă, dar a acceptat și modernitatea, păstrându-și diversitatea culturală și religioasă. În această țară va lua ființă în anul 1988, în mod neoficial, SIS - Surori în Islam, iar din 1993, va fi recunoscută ca și ONG, care luptă împotriva nedreptăților și discriminărilor, suferite de către femeile musulmane, din cauza Shariei.³³

²⁸ Jemima Khan, *op. cit.*, p. 3.

²⁹ Dr Valentine M. Moghadam, „Qu'est-ce que le féminisme musulman? Pour la promotion d'un changement culturel en faveur de l'égalité des genres”, în ***, „Existe-t-il un féminisme musulman?”, în colecția *Islam & laïcité.org*, ed. L'Harmattan, Paris, 2007, p. 47.

³⁰ Souad Eddouada, Renata Pepicelli, Morocco: Towards an „Islamic State Feminism”, în Sciences Po, CERI CNRS de pe <http://www.sciences-po.fr/ceri>, 06. 06. 2016, 18:39, pp.1-2.

³¹ Malise Ruthven, *op. cit.*, pp. 136-137.

³² Margot Badran, *op.cit.*, pp. 67-68. Cf. „Amina Wadud”, http://fr.wikipedia.org/wiki/Amina_Wadud, 02-06-2016, 12:27. Cu precizarea că aici Amina Wadud, profesor de studii islamice la Universitatea din Commonwealth din Virginia, Richmond, Statele Unite, a decis, în martie 2005, nu 2004 să conducă ea însăși un serviciu de rugăciune mixtă în New York, spre disperarea multora dintre coreligionari. După cum observăm diferă anul. Probabil a făcut același lucru și în 2005.

³³ Norhayati KAPRAWI, *op. cit.*, pp. 83-84.

În Turcia, *Centrul de Susținere a Drepturilor Femeilor din Baroul din Istanbul* se luptă pentru drepturile femeilor, *Adăpostul și Fundația Femeilor Acoperișul Purpuriu* conduce adăposturi și centre de consiliere pentru femei, iar *Fundația Centrului de Informare și a Bibliotecii Femeilor* se luptă pentru accesul la cultură.³⁴ În Pakistan, deși au trecut mulți ani de la regimul generalului Zia, încă se văd repercursiunile în cotidian. Treptat partidele seculare au început să câștige alegerile și s-au dat legi împotriva crimelor de onoare și a hărțuirii sexuale.³⁵ Totodată trebuie menționat că toate aceste mișcări feministe au dus la apariția unor grupuri de femei conservatoare.

S-au creat stereotipuri în privința musulmanilor, după atacurile teroriste din 2001 din SUA și bombardamentele din Anglia din anul 2005, iar aceste fapte au dus la discriminarea musulmanilor la locul de muncă, mult mai accentuată decât la alte grupuri minoritare. În plus femeile musulmane ocupă un loc fruntaș în șomajul din rândul femeilor din Regatul Unit: 9,8%, iar femeile albe britanice 4,5%.³⁶ În Franța se observă o creștere a numărului de fete care obțin o diplomă universitară, cu un procent de 33%, față de băieți, care au un procent de 25%. Doar comunitățile turce păstrează tiparele părinților lor.³⁷

Reprezentantele feminismului modern cum ar fi Fatima Mernissi din Maroc, Amina Wadud în SUA, pachistaneza Riffat Hassan, jurnalista iraniană Shala Sherkat, scriitoarea marocană Asma Lamrabet, sau canadiana Irshat Manji, anunță oficial că unirea lor la aceeași mișcare feministă nu a sosit încă, din cauza faptului că viziunea lor cu privire la probleme fundamentale ca libertatea individuală, problema vălului islamic, sau instituția familiei, nu este încă unitară.³⁸ În ultimul timp mișcările feministe au reușit să aducă multe schimbări legislative pentru îmbunătățirea vieții sociale a femeii, din care cele mai multe sunt legate de educație, căsătorie și libertate de

³⁴ Benazir Bhutto, *op. cit.*, pp. 290-291. Cf. Semiha Topal, „Female Muslim subjectivity in the secular public sphere: Hijab and ritual prayer as ‘technologies of the self’”, în *Social Compass*, Vol. 64(4), ed. Sage Publications, Thousand Oaks, California, Statele Unite, 2017, pp. 592-595. Femeile musulmane care lucrează în lumea secularizată a Turciei caută să-și facă cele 5 rugăciuni zilnice, deși nu li se permite acest lucru. Astfel unele se roagă în camera de alăptat, acolo unde există, altele se roagă în gând fără să facă și alte gesturi religioase, acolo unde lucrează, deși toate femeile interogate confirmă că se simt mult mai aproape de Alah în rugăciune atunci când fac și gesturile ritualice și când poartă hijabul. Pentru clasa de mijloc a femeilor educate hijabul și practicile fizice ale rugăciunii zilnice nu reprezintă opresiune și privarea libertății așa cum se promovează în societatea secularizată, ci cultivarea unui sine pios, acestea dorind un echilibru armonios dintre trup și suflet.

³⁵ Filomena Critelli, „A World Beyond the Veil: Pursuing Gender Equality in Pakistan”, în ***, *Gender, Religion and Education in a Chaotic Postmodern World*, ed. Springer, London, 2013, p. 337.

³⁶ Delebarre, J. (2016). Unemployment by ethnic background. In House of commons. Retrieved from www.parliament.uk/briefingpapers/sn06385.pdf. apud Memoona Tariq, Jawad Syed, „Intersectionality at Work: South Asian Muslim Women’s Experiences of Employment and Leadership in the United Kingdom”, în *Sex Roles. A Journal of Research*, vol. 77, ed. Springer Science+Business Media, New York, 2017, col. II, p. 511. Cf. Danièle Joly, Khursheed Wadia, *Muslim Women and Power. Political and Civic Engagement in West European Societies*, ed. Palgrave Macmillan, London, 2017, p. 228. În Marea Britanie se observă o îmbunătățire a situației femeii musulmane în ceea ce privește oportunitatea de a lucra, de a studia și de a se angaja în politică, dar încă predomină anumite prejudecăți legate de faptul că acestea sunt supuse și pasive. În urma războaielor britanice din Afganistan și Irak femeile musulmane au făcut diferite mișcări anti război. În Franța cronologia este oarecum inversă în sensul că prin anii ’80 femeile musulmane se bucurau de mai multe drepturi și implicare în viața publică decât în prezent, tot acest regres fiind provocat mai ales de codul vestimentar, care a fost și este dezbătut atât în politică cât și în mass-media.

³⁷ Beauchemin, C., Hamel, C., & Simon, P. (Eds.) (2010). *Trajectoires et origines: enquête sur la diversité des populations en France* (Collection Documents du travail). Paris: INSEE/INED. Retrieved May 20, 2015, from https://www.ined.fr/fichier/s_rubrique/19558/dt168_teo.fr.pdf, p. 44, apud Danièle Joly, *op.cit.*, p.116.

³⁸ Asma Lamrabet, „Le féminisme musulman s’affirme”, <http://www.asma-lamrabet.com/articles/le-feminisme-musulman-s-affirme/>, 10-06-2016, 15:27.

exprimare. Este drept faptul că răsunetul acestor legi civile rămâne încă departe de ideal, Sharia fiind legea după care încă se ghidează cei mai mulți musulmani.

Concluzii

Femeia musulmană, în societatea contemporană se luptă să-și câștige drepturile elementare la educație și accesul în viața publică. Disciplina purdah nu permite femeii să iasă din gospodărie în societate, fără să fie însoțită de un bărbat, fie el și doar de 5 ani, dar este important ca acesta să nu se poată căsători cu ea. În caz contrar, femeia este acuzată de adulter și pedepsită chiar și în secolul XXI prin biciuire în spațiul public. Pe lângă acest bărbat însoțitor, femeia trebuie să iasă acoperită cu vălul islamic, sau cu burqa în funcție de țară. Toate aceste restricții privind viața publică a femeii musulmane sunt impuse din cauza interpretărilor abuzive și patriarhale ale Coranului în mod diferit în funcție de țară. Deși islamul a venit ca o religie cu ideii mărețe în care femeia este respectată și eliberată de jugul concepțiilor tribale, totuși aceste privilegii se vor pierde treptat după moartea profetului Mahomed, din cauza interpretărilor de sorginte patriarhală și misogină a Coranului.

Exagerările legilor islamice religioase au cuprins și legislația civilă și în multe cazuri încă se contopesc. Din această cauză drepturile femeii nu se pot apăra nici măcar civil. Femeia în societatea musulmană este căsătorită de tânără, de cele mai multe ori împotriva voinței ei și ceea ce este interesant este faptul că acest cerc vicios al ignoranței libertății femeii se perpetuează chiar de către femeile, care acum sunt mame și care au trecut prin aceleași situații. Poligamia este încă practică în lumea musulmană, foarte multe fete tinere fiind date de soții unor bărbați mult mai în vârstă, dar bogați. Este drept că fenomenul căsătoriilor poligame a scăzut semnificativ, dar acest procent încă este mare în țările din Africa și în Arabia Saudită, unde chiar se încearcă o reînviere a acestei practici, prin școli, copiii fiind îndemnați să se angajeze în căsătoriile poligame.

În ceea ce privește educația femeii musulmane, acesta este unul din marile minusuri ale societăților islamice, gradul de școlarizare pentru fete fiind destul de redus. Majoritatea părinților perpetuează acest cerc vicios al ignoranței educației fetelor, deoarece în concepția lor școala nu-i folosește unei fete, știind că viața ei se limitează la spațiul privat din cadrul familiei, neînțelegând că educația mamelor ridică nivelul de educație al copiilor lor și cu acesta pe cel al societății. O femeie care are studii și calificare profesională, poate intra ușor în câmpul muncii și să aducă un venit financiar în plus pentru familia ei alături de cel al bărbatului.

Contactul musulmanilor cu Occidentul, mai întâi prin coloniști și apoi prin emigranții care au venit și s-au stabilit în Vest, a dus ciocnirea acestor 2 mari culturi, democrația din Occident răspândindu-se ușor și în Orient. Un rol deosebit în acest sens de promovare a drepturilor omului l-au avut mișcările feministe. Sistematizând problemele femeii musulmane în societatea contemporană, am putea spune că sunt în principiu 3: viziunea occidentală asupra codului vestimentar, actele teroriste comise de unii dintre musulmani și problemele socio-economice. Cu privire la codul vestimentar am observat că ele nu-l consideră ca fiind opresiv. Din actele teroriste femeile au învățat să se unească și să-și apere valorile tradiționale, organizându-se în mișcări feministe. Cu privire la problemele socio-economice, putem spune că educația le-a ajutat să-și câștige singure existența și să fie independente financiar de soții lor, iar violența domestică este combătută prin diverse organizații, dar încă mai este mult de lucrat la acest capitol.

BIBLIOGRAPHY

- **Izvoare**

1. **CORANUL**, trad. George Grigore, editura Kriterion, București, 2000.

- **Dictionare, volume colective și enciclopedii**

2. **Badran**, Margot, „Le féminisme islamique en mouvement”, în ***, „Existe-t-il un féminisme musulman?”, în colecția *Islam & laïcité.org*, ed. L'Harmattan, Paris, 2007, pp. 49-69.
3. **Charsley**, Katharine, **Liversage**, Anika, „Transforming polygamy: migration, transnationalism and multiple marriages among Muslim minorities”, în *Global Networks* 13, 1 (2013), ed. Blackwell Publishing Ltd & Global Networks Partnership, pp. 60-78.
4. **Critelli**, Filomena, „A World Beyond the Veil: Pursuing Gender Equality in Pakistan”, în ***, *Gender, Religion and Education in a Chaotic Postmodern World*, ed. Springer, London, 2013, pp. 331-338.
5. **Hammer**, Juliane, „Roundtable on Normativity in Islamic Studies. To Work for Change: Normativity, Feminism, and Islam”, în *Journal of the American Academy of Religion*, March 2016, Vol. 84, No. 1, ed. Oxford University Press, Oxford, pp. 98-112.
6. **Moghadam**, Dr Valentine M., „Qu'est-ce que le feminism musulman? Pour la promotion d'un changement culturel en faveur de l'égalité des genres”, în ***, „Existe-t-il un féminisme musulman?”, în colecția *Islam & laïcité.org*, ed. L'Harmattan, Paris, 2007, pp. 43-47.
7. **Olivier**, Bob, „The Malaysian Islamization Phenomenon: The Underlying Dynamics and Their Impact on Muslim Women”, în *Islam and Christian-Muslim Relations*, ed. Routledge Taylor & Francis Group, New York, vol. 27, nr. 3, 2016, pp. 267-282.
8. **Roded**, Ruth, „Polygamy and Law in Contemporary Saudi Arabia Gender and Violence”, in the Middle East Feminism in Islam: Secular and Religious Convergences”, in *Middle Eastern Studies* 47:1, ed. Routledge, 2011, pp. 202-206.
9. **Tariq**, Memoona, **Syed**, Jawad, „Intersectionality at Work: South Asian Muslim Women's Experiences of Employment and Leadership in the United Kingdom”, în *Sex Roles. A Journal of Research*, vol. 77, ed. Springer Science+Business Media, New York, 2017, pp. 510-522.
10. **Topal**, Semiha, „Female Muslim subjectivity in the secular public sphere: Hijab and ritual prayer as 'technologies of the self'”, în *Social Compass*, Vol. 64(4), ed. Sage Publications, Thousand Oaks, California, Statele Unite, 2017, pp. 582-596.

- **Cărți, articole, studii**

11. **Alak**, Alina Isac, *Statutul femeilor în islam. Perspective actuale*, ed. Polirom, București, 2016.
12. **Ali**, Ayaan Hirsi, *Fecioara încătușată. O proclamație pentru emanciparea femeii și a islamului*, trad. Cristina Tache, ed. Minerva, București, 2008.
13. **Ali**, Kecia, *Sexual Ethics and Islam. Feminist Reflections on Qur'an, Hadith and Jurisprudence*, ed. Oneworld Publications, oxford, London, 2006.
14. **Angelescu**, Nadia, *Introducere în islam*, ed. Enciclopedică, București, 1993.
15. **Barlas**, Asma, „Believing Women" in Islam: Unreading Patriarchal Interpretations of the Qur'An, University of Texas Press, 2002.
16. **Bhutto**, Benazir, *Reconcilierea. Islamul, Democrația și Occidentul*, trad. din limba enleză de Petru Iamandi, ed. Rao, București, 2009.

17. **Delcambre**, Anne-Marie, *Inside Islam*, ed. Marquette University Press, Milwaukee, 2005.
18. **Husni**, Ronak, **Newman**, Daniel L., *Muslim Women in Law and Society*, Annotated translation of al-Tahir al-Haddad's *Imra'tuna fi'l-sharica wa'l-mujtamac*, with an introduction, ed. Routledge Taylor & Francis Group, New York, 2007.
19. **Joly**, Danièle, Khursheed Wadia, *Muslim Women and Power. Political and Civic Engagement in West European Societies*, ed. Palgrave Macmillan, London, 2017.
20. **Kadri**, N., **Alami**, K. Mchichi, **Berrada**, S., *La sexualité au Maroc : point de vue de sexologues femmes*, ed. Elsevier Masson SAS, 2009.
21. **Khan**, Jemima, „Happy ever after with a part-time husband: the rise of polygamy in Muslim Britain”, în *Sunday Times*, Apr 21, 2013, ed. News International Trading Limited, London.
22. **Lovat**, Terence, *Women in Islam. Reflections on Historical and Contemporary Research*, ed. Springer Science+Business Media Dordrecht, New York, 2012
23. **Ruthven**, Malise, *Islamul. Foarte scurtă introducere*, ed. Allfa, București, 1997.
24. **Sourdell**, Dominique, *Islamul*, trad. de Liliana Saraiev, ed. Humanitas, București, 1993.
25. **Tucker**, Judith E., *Women, Family and Gender in Islamic Law*, ed. Cambridge University Press, New York, 2008.
26. **Wadud**, Amina, *Qur'an and Woman : reading of the sacred text from a woman's perspective*, New York, Oxford University Press, 1999.
27. **Welchman**, Lynn, *Women and Muslim Family Laws in Arab States: a Comparative Overview of Textual Development and Advocacy*, ed. Amsterdam University Press, Amsterdam, 2007.
28. **Yousafzai**, Malala, **Lamb**, Christina, *Eu sunt Malala*, trad. din limba engleză de Ioana Georgescu, ed. Polirom, București, 2014.

• **Surse media**

29. **Amina Wadud**”, http://fr.wikipedia.org/wiki/Amina_Wadud, 02-06-2016, 12:27.
30. **Eddouada**, Souad, **Pepicelli**, Renata, „Morocco: Towards an „Islamic State Feminism”, în SciencesPo,CERI CNRS de pe <http://www.sciences-po.fr/ceri>, 06. 06. 2016, 18:39.
31. **Lamrabet**, Asma, „ Le feminisme musulman s'affirme”, <http://www.asma-lamrabet.com/articles/le-feminisme-musulman-s-affirme/>, 10-06-2016, 15:27.